

Programma van maatregelen Dendermonde – Kerkstraat 68

Natasja Reyns

Bornem
2020

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2019L214) uit te voeren. De initiatiefnemer wenst eerst meer zekerheid te krijgen met betrekking tot het verkrijgen van een vergunning, voor bijkomende kosten ten aanzien van archeologisch onderzoek te maken. Het bureauonderzoek laat nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is voornamelijk sprake van een verwachting naar archeologische resten van bewoning en bebouwing van de middeleeuwen tot de nieuwste tijd, maar de aanwezigheid van oudere resten dan de middeleeuwen is momenteel niet uit te sluiten. De ligging van het onderzoeksgebied in de historische stadskern van Dendermonde, vlakbij de Onze-Lieve-Vrouwekerk, maakt het sowieso een erg interessante locatie. De geplande werken betekenen een bedreiging van het bodemarchief in een zone van ca. 460 m². Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de negatieve impact van de geplande werken, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in een zone van ca. 460 m².

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

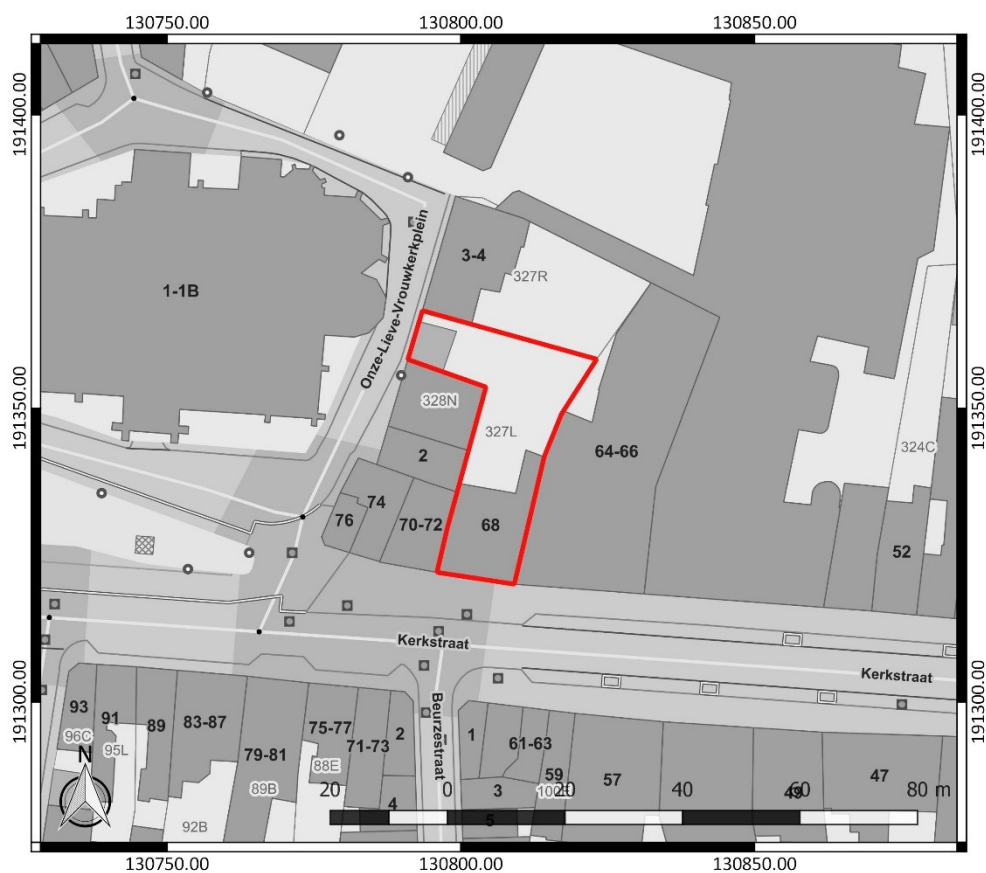
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Dendermonde, Dendermonde, Kerkstraat 68, Kerkstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 130823, 191358
- 130809, 191320
- 130796, 191322
- 130793, 191367

Kadastrale percelen: Dendermonde, Afdeling 1, sectie C, nummer 327I

Kadastraal plan:

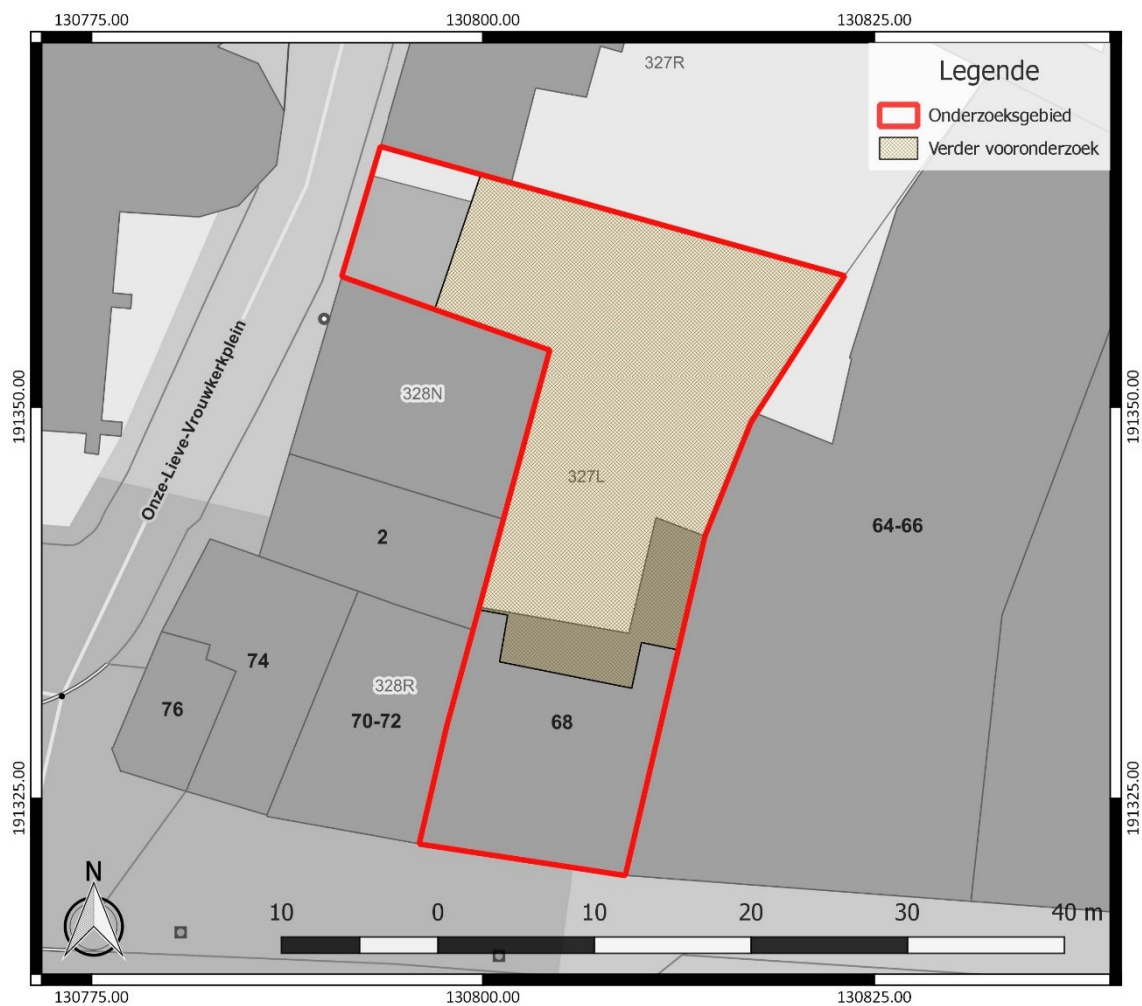
Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie 2.3.2 in het Verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie 2.4.4 in het Verslag van resultaten.

Figuur 2: Afbakening onderzoekszone voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Hoe verhoudt de bodemopbouw zich ten opzichte van de vastgestelde stratigrafie in de proefputten aan de SAMWD, aan de overzijde van de Kerkstraat?
- Zijn natuurlijke aardkundige eenheden aanwezig waarin zich een goed bewaarde steentijd artefactensite kan bevinden?
- Waar bevindt zich de grondwaterspiegel?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn resten van de historische bebouwing, te zien op historische kaarten aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn ook resten aanwezig die ouder zijn dan de middeleeuwen of zijn bodemhorizonten bewaard waarin deze zich kunnen voordoen?
- Zijn relevante archeologische resten aanwezig binnen het onderzoeksgebied? Zo ja, is behoud in situ mogelijk of is verder archeologisch onderzoek nodig?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?

4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd is of in gebruik is als tuin. Landschappelijk bodemonderzoek kan informatie aanbrengen over de bewaringstoestand van de bodem, maar omdat er antropogene lagen, sporen en mogelijk verstoringen te verwachten zijn, is het efficiënter om meteen over te gaan tot een proefputtenonderzoek om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische lagen en resten aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek is daarvoor geschikt omdat een site zonder met verticale stratigrafie verwacht wordt. Bij de uitvoering van het proefputtenonderzoek dient aandacht te gaan naar resten uit de steentijd, de metaaltijden en de Romeinse tijd die zich onder de antropogene ophogingslagen en/of cultuurlagen uit de middeleeuwen en jonger, kunnen voordoen.

Indien tijdens het proefputtenonderzoek goed bewaarde natuurlijke aardkundige eenheden vastgesteld worden waarin een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig kan zijn, dient een proefput in functie van steentijd artefactensites aangelegd te worden.

De onderzoekszone beslaat een oppervlakte van ca. 460 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Onderzoekstechnieken

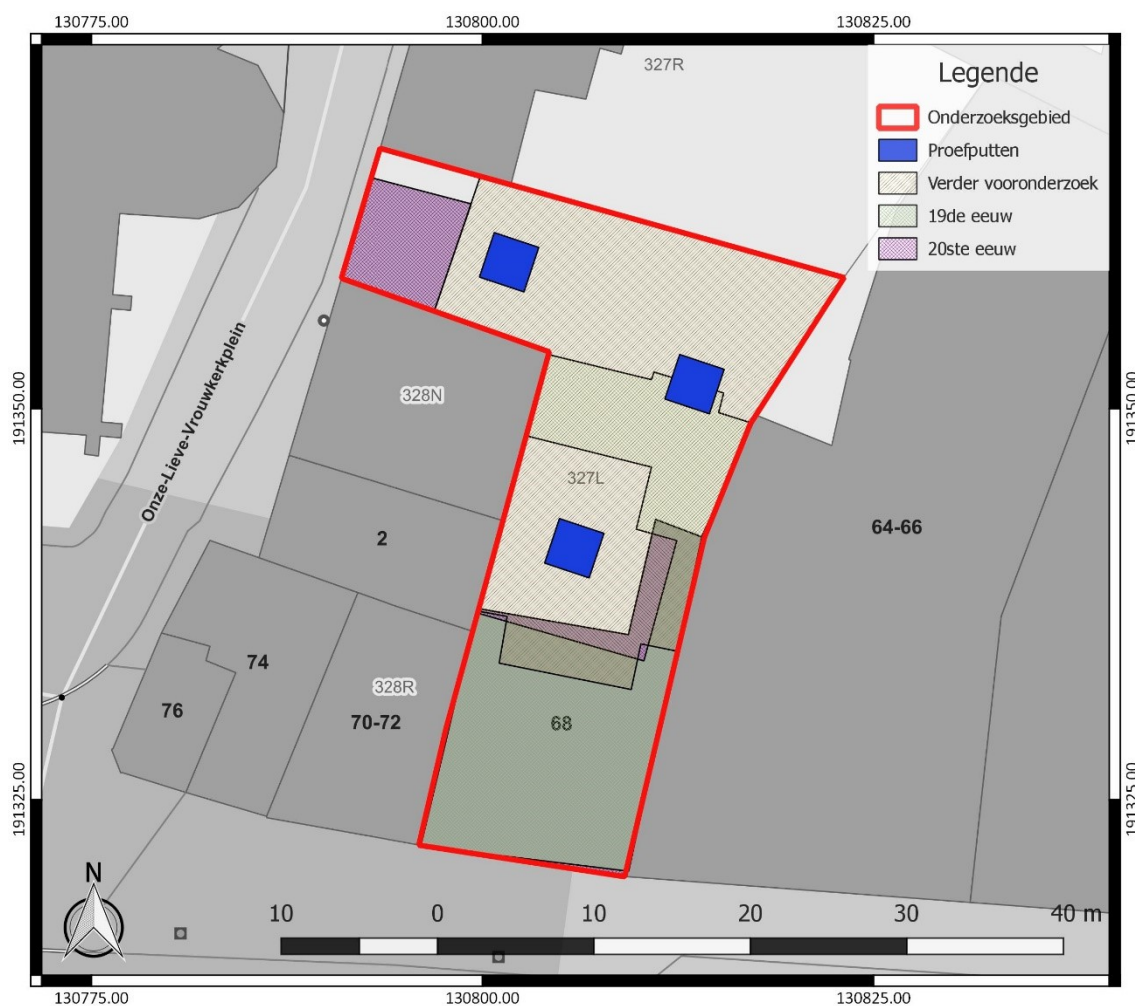
De geplande werken hebben een negatieve impact op het onderzoeksgebied met een verstoringdiepte tot gemiddeld 1 m onder het maaiveld. Ter hoogte van de regenwaterputten en de septische put loopt dit op tot 3 m. Ook zal het gebruik van zware machines mogelijk compactie van de onderliggende lagen en spoorvorming veroorzaken. Daarom dient het bodemarchief tot op de

effectieve verstoringsdiepte + 30 cm buffer als bedreigd beschouwd te worden. Dit is de zone die onderzocht moet worden.

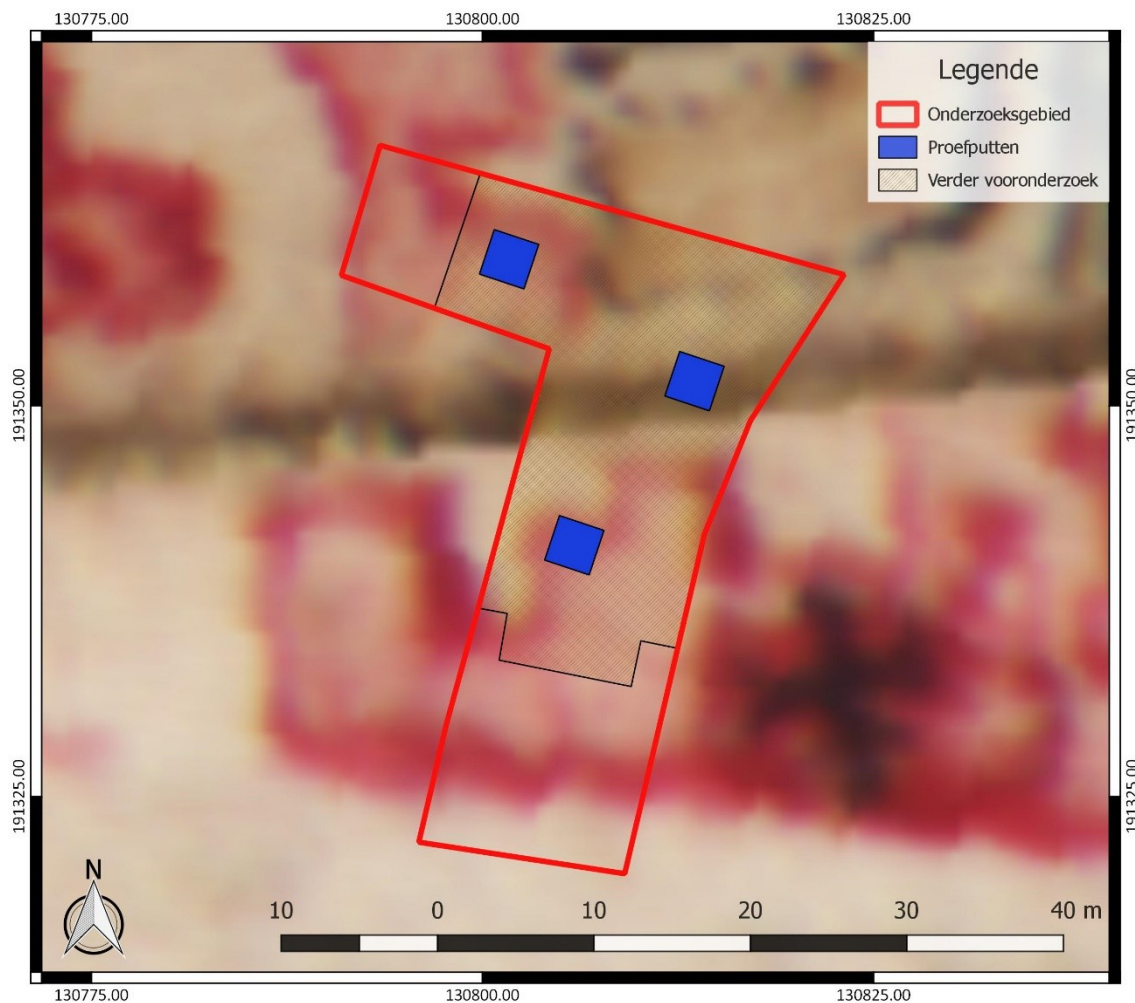
Proefputten

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Proefputten worden aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en dient zodanig geregistreerd te worden. Indien de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context niet bereikt kan worden, dient men per proefput enkele boringen of sonderingen tot 20 cm in de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context te plaatsen om de stratigrafie in kaart te brengen.

Er dienen drie proefputten aangelegd te worden. De aan te leggen proefputten hebben afmetingen van 3 bij 3 m (Figuur 3). Ze kunnen op een dieper niveau versmallen in functie van de veiligheid. De omvang van de proefputten is gekozen in functie van de beschikbare ruimte op het terrein en de nabijheid van de nog aanwezige bebouwing op het terrein. Op die manier wordt ca. 5,2% van de te onderzoeken zone onderzocht. De dekkingsgraad en inplanting volstaan om voldoende gefundeerde uitspraken te doen over de rest van het terrein. Hun spreiding laat ook toe een landschappelijk beeld van het terrein te bekomen.

Figuur 3: Inplanting van de proefputten (blauw), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Situering van de aan te leggen proefputten op de Ferrariskaart (www.geopunt.be)

De noordwestelijke proefput wordt aangelegd om de verwachte resten van historische bebouwing aan het Onze-Lieve-Vrouwekerkplein te onderzoeken. De noordoostelijke proefput wordt aangelegd om de tuinzone en de 19de-eeuwse bebouwing op het terrein te onderzoeken. De meest zuidelijke proefput wordt aangelegd in een zone die in de 19de en 20ste eeuw onbebouwd bleef, maar mogelijk in een verder verleden wel bebouwd was. De zuidelijke proefput dient hierover uitsluitsel te geven. In de proefputten dient ook aandacht te gaan naar de aanwezige lagen en hun genese. Op basis van de vastgestelde bodemopbouw dient aan de hand van een vergelijking met de proefputten ter hoogte van de SAMWD, aan de overzijde van de straat, nagegaan te worden of relevante archeologische niveaus aanwezig zijn waarop zich resten uit de steentijd, de metaaltijden of de Romeinse tijd kunnen voordoen.

Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Indien tijdens het proefputtenonderzoek goed bewaarde natuurlijke aardkundige eenheden aangetroffen worden, waarin een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig kan zijn, dienen bijkomend nog proefputten in functie van steentijd artefactensites uitgevoerd te worden in de zones met goed bewaarde natuurlijke aardkundige eenheden.

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.7 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Met de hand dient per proefput met een goed bewaarde natuurlijke aardkundige eenheid waarin steentijd artefactensites kunnen voorkomen een vierkante proefput gegraven te worden van 50 x 50 cm groot. Indien de proefput een steentijd artefact oplevert, dienen bijkomend

nog vier aansluitende proefputten aangelegd te worden in de vorm van een kruis (grenzend aan de vier zijden van de eerste aangelegde proefput) en dit totdat geen steentijd artefacten meer gevonden worden. Voor een goede selectie (in functie van afbakening en inschatting aard) kunnen bijkomende proefputten aangelegd worden.

Het sediment wordt per proefput uitgezeefd, per arbitrair niveau van maximaal 10 cm. Alle aardkundige eenheden die vondsten kunnen bevatten worden onderzocht. Het zeven gebeurt met een maaswijdte van maximaal 2 mm. Indien het zeven met een maaswijdte van 2 mm niet relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en -doelstellingen kan een grotere maaswijdte gehanteerd worden. De maaswijdte overschrijdt echter nooit 6 mm. Het meest representatieve putwandprofiel per proefput wordt gefotografeerd en beschreven zoals een referentieprofiel.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.